

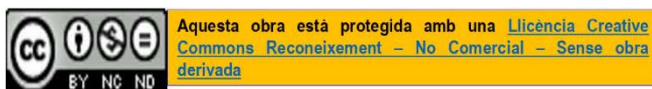
Valentín Bou Franch*

La Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea en el dret espanyol

En aquesta publicació, els parlaré de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea en el dret espanyol.

Per a determinar quan s'aplica la Carta en el dret espanyol, cal tenir en compte tres moments diferents.

En primer lloc, abans de l'adopció de la Carta, el Tribunal de Justícia de la Unió Europea ja (n')havia afirmat (un) que no podia enjudiciar, en relació amb els drets fonamentals, una normativa nacional aliena a l'ordenament comunitari; i (dos) que, des del moment en què semblant normativa entre en el camp d'aplicació del dret comunitari, el Tribunal de Justícia que conega d'un assumpte plantejat amb caràcter prejudicial sí que ha de proporcionar tots els elements d'interpretació necessaris per a l'apreciació, per l'òrgan jurisdiccional nacional, de la conformitat d'aquesta normativa amb els drets fonamentals.

---

* Catedràtic de Dret Internacional Públic. Universitat de València (Espanya).

En segon lloc, l'actual Carta dels Drets Fonamentals, en el seu article 51, afirma que “Les disposicions de la present Carta estan dirigides a les institucions, òrgans i organismes de la Unió [...], així com als estats membres únicament quan apliquen el dret de la Unió”.

En tercer i últim lloc, després de l'adopció de la Carta, el Tribunal de Justícia ha sostingut que: (un) l'article 51 confirma la seua jurisprudència enunciativa abans de l'entrada en vigor de la Carta, segons la qual l'obligació de respectar els drets fonamentals garantits en l'ordenament jurídic de la Unió només s'imposa als estats membres quan actuen en l'àmbit d'aplicació del dret de la Unió; i (dos) correlativament, ja que els drets fonamentals garantits per la Carta han de ser respectats quan una normativa nacional estiga inclosa en l'àmbit d'aplicació del dret de la Unió, no existeix cap supòsit comprés en el dret de la Unió en el qual no s'apliquen aquests drets fonamentals. L'aplicabilitat del dret de la Unió implica l'aplicabilitat dels drets fonamentals garantits per la Carta.

Quant al valor jurídic de la Carta en el dret espanyol, hem de començar per recordar que la Carta: (un) és un tractat internacional; (dos) és un tractat internacional que versa sobre els drets humans; i (3) és un tractat internacional constitutiu de la Unió Europea que s'incorpora al

dret espanyol per la via de l'article 93 de la Constitució espanyola.

Amb aquestes premisses, contemplem dues situacions diferents. La primera, consisteix a determinar el valor jurídic de la Carta comparat amb les normes espanyoles amb rang de llei i inferiors.

Si es detecta una contradicció entre la Carta i alguna norma espanyola amb rang de llei i inferiors, devem recordar que els tractats internacionals (inclosos els tractats constitutius de la Unió) tenen rang supralegal a Espanya, perquè:

- segons l'article 94 de la Constitució espanyola, els tractats poden suposar la "modificació o derogació d'alguna llei";

- les "disposicions dels tractats no poden ser derogades, modificades o suspeses per cap norma del dret espanyol";

- existeix una jurisprudència uniforme del Tribunal Constitucional i del Tribunal Suprem que mantenen que, en cas de conflicte entre els tractats i normes amb rang de llei, s'apliquen els tractats; i

- perquè la primacia dels tractats està reforçada quan el tractat internacional siga un tractat constitutiu de la Unió Europea. En aquests casos, l'article 93 de la Constitució

afirma que correspon a les Corts Generals o al Govern, segons els casos, la garantia del compliment d'aquests tractats.

Han de, no obstant això, tenir-se en compte dues afirmacions del Tribunal Constitucional espanyol: (1a) que els articles 93 i 96 de la Constitució no incorporen el dret de la Unió Europea, inclosa la Carta dels Drets Fonamentals, al bloc de constitucionalitat. No són, per tant, criteri per a avaluar la constitucionalitat de les normes espanyoles amb rang de llei; i (2a) que el conflicte entre una llei i el dret (originari o derivat) de la Unió Europea no té rellevància constitucional (el Tribunal Constitucional el va qualificar com a “conflicte infraconstitucional”, quan en el millor dels casos seria un conflicte “extraconstitucional”). D'aquestes premisses, el Tribunal Constitucional va concloure afirmant: (1) no s'ha de plantejar aquest tipus de conflictes davant el Tribunal Constitucional; i (2) aquests conflictes els han de resoldre els òrgans judicials de la jurisdicció ordinària mitjançant la correcta selecció del dret aplicable. Amb el temps, el Tribunal Constitucional ha consagrat l'expressió “control de convencionalitat de les normes espanyoles amb rang de llei”.

Aplicant aquesta doctrina constitucional, cal esmentar que: (1) el Tribunal Suprem en

diverses ocasions ha recordat les sentències del Tribunal de Justícia Costa c. ENEL i Simmenthal, que són les que van desenvolupar el principi de primacia del dret de la Unió; i (2) de fet, els jutges ordinaris apliquen la primacia de la Carta de la Unió Europea sobre les lleis espanyoles, sense o després de plantejar una qüestió prejudicial al Tribunal de Justícia de la Unió.

La segona situació consisteix a determinar el valor jurídic de la Carta comparat amb la Constitució espanyola.

Cal abordar dues qüestions diferents. En primer lloc, cal recordar que la Carta és un tractat internacional sobre drets humans. Per això, conforme a l'article 10.2 de la Constitució, la Carta té obligatòriament valor interpretatiu del títol I de la Constitució espanyola, on es contenen les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats que la Constitució reconeix.

En segon lloc, en el supòsit, molt poc probable, que es detectara una contradicció entre la Carta i la Constitució espanyola, s'haurien de tenir en compte tres dades que ofereix el dret espanyol, així com la posició del Tribunal de Justícia de la Unió Europea.

Les tres dades que ofereix el dret espanyol són les següents: (1r) conforme a l'article 95 de

la Constitució, “la subscripció d’un tractat internacional que continga estipulacions contràries a la Constitució exigirà la prèvia revisió constitucional”. Cal notar que, malgrat que l’afirmació de la primacia del dret europeu en la Sentència Costa c. ENEL és de 1964, a Espanya no es va utilitzar l’article 95 de la Constitució en 1985, respecte del Tractat i l’Acta d’adhesió a les Comunitats Europees, ni en 2007 en ratificar el Tractat de Lisboa pel qual es va incorporar la Carta al dret espanyol; (2n) la primera vegada que es va utilitzar aquest article, el Tribunal Constitucional es va equivocar en afirmar que la prèvia revisió constitucional de l’article 95 “garanteix la primacia de la Constitució”; i (3r) la segona i última vegada que es va utilitzar aquest article va ser precisament en relació amb l’afirmació del Tractat pel qual s’establia una Constitució per Europa, que afirmava expressament la primacia de tot el dret europeu sobre totes les normes del dret nacional, sense excloure les constitucions dels estats membres. En la seua Declaració 1/2004, el Tribunal Constitucional va rectificar parcialment la seua doctrina anterior, en sostenir que no existeix contradicció entre l’afirmació que la Constitució espanyola gaudeix de supremacia i l’afirmació que el dret de la Unió Europea gaudeix de primacia. Amb una argumentació bastant confusa, el Tribunal Constitucional va

sostenir que la primacia del dret de la Unió Europea no contradiu la supremacia de la Constitució espanyola, perquè (1) la primacia obeeix a raons diferents de la jerarquia normativa; i (2) la primacia respon a la previsió de la cessió competencial de l'article 93 de la Constitució, per la qual cosa, en les matèries cedides, prima el dret de la Unió Europea.

Enfront d'això, la postura del Tribunal de Justícia de la Unió Europea és més radical. Precisament en un assumpte en el qual estava en joc la doctrina del Tribunal Constitucional espanyol sobre drets humans, el Tribunal de Justícia va sostenir que: segons jurisprudència assentada, en virtut del principi de primacia del dret de la Unió, que és una característica essencial de l'ordenament jurídic de la Unió, la invocació d'un estat membre de les disposicions del dret nacional, fins i tot si són de rang constitucional, no pot afectar l'eficàcia del dret de la Unió en el territori d'aquest estat.

